

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ Й ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ

УРБАНОМІЯ М. КАХОВКИ

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка II курсу 201 М групи
Спеціальності 035.01 Філологія (Українська мова
та література)

Освітньо-професійної програми «Філологія
(Українська мова та література)» другого
(магістерського) рівня вищої освіти

Драган Вікторія Вадимівна

Керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Мартос С. А.

Рецензент: кандидат філологічних наук, доцент
кафедри державного управління і місцевого
самоврядування Херсонського національного
технічного університету Демченко В.М.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УРБАНОНІМНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	7
1.1. Термінологічно-поняттєвий апарат урбаноніміки.....	7
1.2. Регіональний аспект у сучасній вітчизняній урбанонімії	11
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ УРБАНОНІМІВ КАХОВКИ	18
2.1. Годонімія Каховки	18
2.1.1. Семантичний аналіз міської годонімії	18
2.1.2. Дериваційна структура годонімів Каховки.....	24
2.2. Найменування освітніх закладів Каховки	27
2.3. Словотвірна структура ергонімів Каховки	30
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43
ДОДАТКИ	48
Додаток А. Показчик вулиць Каховки	48
Додаток Б. Реєстр освітніх закладів Каховки	51

ВСТУП

Актуальність дослідження. Урбаноніми є джерелом інформації про місто, вони розкривають багатство історії, культури, традицій та звичаїв міського населення. На формування урбанонімікону передусім впливають екстралінгвістичні фактори, першочергово соціально-політичні та культурно-історичні.

Актуальність мовознавчого вивчення закономірностей формування й функціонування урбанонімів зумовлена низкою причин, серед яких «стрімка урбанізація українського суспільства, динамічність номінаційного процесу, культурологічний і педагогічний аспекти топоніміки, а також важливість безперервного накопичення нового фактичного матеріалу» [7, с.3].

А. Гріччина слушно зауважує, що актуальність вивчення урбанонімів обумовлена і тим, що тут враховані просвітницький і педагогічний аспекти. Дослідниця зазначає: «Населення часто не знайоме з історією назви тих чи тих вулиць, площ, районів, а необхідність найменування, перейменування і повернення історичних назв внутрішньоміських об'єктів вимагає науково обґрунтованої урбанонімічної концепції» [7, с.3].

Урбаноніміка як галузь вивчення власних найменувань внутрішньоміських об'єктів – порівняно нова й перспективна галузь українських ономастичних досліджень. ХХІ століття відзначилося своєрідним «урбанолінгвістичним вибухом» у вітчизняному мовознавстві. У наукових працях різних рівнів (від розвідок до дисертаційних праць) здійснено вивчення урбанонімікону й ергонімікону багатьох міст України: Вінниця (О. Мельник), Дніпро (О. Хрушкова), Житомир (Г. Гримашевич), Запоріжжя (І. Ільченко), Київ (М. Цілина), Кривий Ріг (А. Титаренко), Кропивницький (Р. Ляшенко), Луганськ (Н. Лесовець), Луцьк (Ю. Горожанов), Одеса (Н. Кутуза), Харків

(О. Дудка, В. Пономаренко), Хмельницький (В. Дубчак, Я. Янчишина) та інші.

Найменування внутрішньоміських об'єктів Херсона та ергоніми Херсонщини потрапили в поле зору С. Мартос [18-24] і В. Тихоші [35, 36], зокрема проаналізовані персоналії вітчизняних та чужоземних осіб у годонімах Херсона, ергоніми благодійної та сфери спорту Херсонщини, структура і семантика урбанонімів і емпоронімів Херсона тощо.

Урбаноніми міста Каховки ще не були об'єктом лінгвістичних досліджень. Номінація внутрішньоміських об'єктів потребує всебічного дослідження, що дасть змогу визначити місце урбанонімії Каховки в загальноукраїнському контексті, а також активізує компаративний аспект ономастичних досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в рамках теми кафедри української філології та журналістики Херсонського державного університету «Закономірності розвитку української мови і практики мовної діяльності», узгоджена з планом Лінгвістичного освітньо-наукового центру Херсонського державного університету та планом наукового об'єднання студентів «Соціолінгвістичний аспект дослідження мови».

Мета дослідження – здійснити структурно-семантичний аналіз урбанонімів міста Каховки.

Реалізація цієї мети передбачає виконання таких **завдань**:

- ✓ окреслити термінологічно-поняттєвий апарат урбаноніміки;
- ✓ проаналізувати сучасні вітчизняні урбанолінгвістичні дослідження;
- ✓ зафіксувати й систематизувати урбаноніми Каховки;
- ✓ здійснити семантичний аналіз міської годонімії;
- ✓ визначити дериваційну структуру годонімів Каховки;
- ✓ охарактеризувати каховські школоніми;
- ✓ описати словотвірну структуру найменувань ергооб'єктів міста.

Об'єкт дослідження – оніми сучасної української мови, предметом дослідження є назви міських об'єктів (урбаноніми) Каховки.

Методи дослідження. Використані вихідні прийоми методів аналізу мовних фактів (індукція, дедукція, аналіз, синтез). Описовий метод та метод синхронного аналізу дав змогу здійснити планомірну інвентаризацію урбанонімів Каховки на сучасному етапі.

Наукова новизна одержаних результатів. У кваліфікаційній роботі вперше здійснено структурно-семантичний аналіз годонімів і ергонімів одного із районних центрів Херсонської області міста Каховки.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути використані у викладанні спецкурсів і спецсемініарів у закладах вищої освіти; при написанні праць із лексикології загалом і ономастики зокрема: зафіксований матеріал може увійти до всеукраїнського словника урбанонімів. Усі досліджені урбаноніми становлять інформативний матеріал для загальної урбанонімної типології на українському регіональному та загальнослов'янському рівнях.

Апробація результатів роботи. Кваліфікаційна робота в цілому та окремі її розділи були обговорені на засіданнях кафедри української філології та журналістики Херсонського державного університету. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на II Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Пріоритетні напрями філологічних досліджень» (24-25 жовтня 2019 р., Херсон); Міжнародній науково-практичній конференції «Філологічні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів» (13-14 листопада 2020 р., Львів); Міжнародній науково-практичній конференції «Дослідження різних напрямів розвитку філологічних наук» (27-28 листопада 2020 р., Одеса).

Драган В.В. Дерииваційна структура годонімів Каховки. *Філологічні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів: Матеріали*

міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 13–14 листопада 2020 р. Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2020. С.59-62.

Драган В.В. Школоніми Каховки. *Дослідження різних напрямів розвитку філологічних наук: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Одеса, 27–28 листопада 2020 р. Одеса: ГО «Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2020. Подана до друку.*

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (42 позиції), додатків («Показчик вулиць Каховки», «Реєстр освітніх закладів Каховки»). Загальний обсяг дослідження 52 сторінки, з них основного тексту 42 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УРБАНОНІМНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1. Термінологічно-поняттєвий апарат урбаноніміки

Для вітчизняної лінгвістики не є новим питання дослідження власних назв певних внутрішньоміських об'єктів. Це обґрунтовано тим, що, будучи окремою галуззю лінгвістики, ономастика є об'єктом дослідження чималої кількості дослідників: власні назви містять чимало важливої наукової інформації, пов'язаної з певною сферою людських знань. Етимологічний аналіз тої чи тої власної назви ґрунтується на ретельному дослідженні наукових джерел, що забезпечує оволодіння новими фактами про суспільно-історичні та культурні особливості певної номінації; є осередком нових відомостей з історії, географії, етнографії, релігієзнавства, а також ґрунтовним джерелом інформації для спеціалістів різних галузей.

Монографія М. Торчинського «Структура онімного простору української мови» присвячена проблемам класифікації власних назв [37]. Автор на основі аналізу напрацювань вітчизняних і зарубіжних ономастів розробив нові критерії аналізу власних назв і створив їх типологію за твірними і денотатно-номінативними особливостями.

М. Железняк визначає низку факторів, які впливають на зміну номінацій внутрішньоміських об'єктів: 1) етнографічні реформації; 2) зміна економічного стану населення; 3) зміна соціального складу міста; 4) зміни релігійного характеру; 5) зниження або підвищення рівня культурного розвитку населення; 6) перетворення суспільно-політичних умов; 7) утрата назвою своєї актуальності; 8) фізико-географічні зміни; 9) хід історичних подій [11, с.114-125].

Кінець ХХ – початок ХХІ століття знаменується посиленням інтересу до питань урбанонімії, що не дивно, адже стрімкий розвиток інфраструктури призводить не лише до збільшення чисельності жителів

міста, а й до появи нових власних назв локальних об'єктів та введення їх до семіотичної системи міста.

У статті А. Грічної «Урбаноніміка як галузь сучасних топонімічних досліджень» [7] визначено сутність і дослідницькі завдання перспективного напрямку вітчизняних ономастичних досліджень, уточнено базові поняття цієї галузі ономастики – «урбанонім» та «урбанонімія».

Урбанонім (від лат. *urbanus* – „міський”) – «власна назва будь-якого міського топографічного об'єкта, зокрема агоронім, годонім, хоронім міський, еклезіонім, ойкодомонім» [30, с. 139].

На думку М. Торчинського, відхилення термінів урбанонім та урбанонімія зумовлене їхнім трактуванням як власної назви будь-якого міського топографічного об'єкта (це зокрема агоронім, годонім тощо) [37, с.119].

Проаналізувавши погляди вітчизняних і зарубіжних лінгвістів на поняттєву наповненість терміна урбанонім, О. Негер подає власну дефініцію: «До урбанонімів ми відносимо топоніми, що позначають об'єкти, для яких характерні антропогенність, належність до території або окраїн населеного пункту, позначення певного відрізка території, потреба в мовнознаковій репрезентації при використанні людиною» [27, с. 49].

«Сукупність внутрішньоміських об'єктів, до яких належать вулиці, провулки, площі, будинки, набережні та інші споруди утворює загальну й досить складну систему простору міста. Ці об'єкти прийнято називати урбанонімами» [23, с.243], а розділ топонімії, що вивчає власні назви на позначення локально закріплених об'єктів – урбанонімією.

Російська дослідниця власних назв О. Суперанська до урбанонімів відносить агороніми (назви площ); геоніми (топонім містобудівних об'єктів, узагальнююче поняття для назв вулиць, майданів, ліній, алей, бульварів, доріг, набережних, провулків, проспектів, проїздів тощо); годоніми (назви вулиць); ергоніми (назви підприємств) [31, с. 123-127].

На думку М. Торчинського, «назви окремих споруд і будівель відносяться до прагматонімів, а до урбанонімів слід включати лише найменування просторових об'єктів. Це, зокрема, можуть бути назви лінійних денотатів, зокрема проспекту, вулиці, лінії, провулка, бульвару, набережної, тобто годоніми, і назви площеподібних об'єктів, зокрема площ і ринків, тобто агороніми» [37, с.166].

Білоруська лінгвістка А. Мезенко широко розуміє поняття урбанонімії, уналежнюючи до ономастичного міського простору «годоніми (назви лінійних об'єктів), агороніми (назви міських площ, ринків), міські хороніми (назви частин території міста), еклезіоніми (назви культових споруд та інших місць здійснення обряду), ойкодомоніми (назви архітектурних споруд), урбаногідроніми (назви штучних об'єктів водопостачання)» [25, с.15].

Слушною є думка А. Гріччиної [7], що виділення типів урбанонімів доцільно здійснювати за класифікацією А. Титаренко, із чим ми цілком погоджуємося.

Керуючись тематичним принципом, А. Титаренко виділяє: а) економічно-географічні та б) соціально-географічні урбаноніми. До групи економічно-географічних урбанонімів дослідниця уналежнює «фірмоніми (найменування комерційних або державних підприємств та установ, які виконують не лише адресно-інформаційну функцію, але й маркувально-диференційну) та ергоніми (оніми, що позначають державні, громадські та суспільно-політичні установи міста, промислові підприємства, заводи, фабрики тощо). Групу соціально-географічних урбанонімів формують годоніми (назви лінійних об'єктів населених пунктів: вулиць, проспектів, набережних, бульварів) та агороніми (назви площ)» [34].

У системі урбанонімів найбільшу кількість становлять годоніми. Годоніми (від грец. *ὁδός* – «шлях, дорога, вулиця, русло») визначають як власні назви лінійних топографічних об'єктів урбанонімного простору

(вулиць, проспектів, бульварів, провулків, набережних, проїздів) [16, с.3-4].

Л. Подберезкіна вважає, що годонім як назва вулиць, провулків, проспектів тощо безпосередньо входить до урбанонімного ономастикону й формується в ході суспільно-політичних, культурно-історичних та ідеологічних зрушень у середині держави [29, с.87].

Зміна номінацій годонімів залежить від суспільно-політичних, історичних, культурних змін усередині того чи того населеного пункту, а відповідно, частотність зміни назв вулиць, провулків, проспектів тощо є підвідомчими державним процесам, що відбуваються всередині країни.

Н. Подольська тлумачить ергоніми як «власні назви ділового об'єднання людей, у тому числі спілки, організації, установи, корпорації, підприємства, спільноти, закладу, гуртка» [30, с.151], що підтримують Д. Ганич та І. Олійник, визначаючи ергонім як «власне ім'я ділового об'єднання людей, у тому числі спілки, організації, установи, підприємства, товариства, закладу» [4, с.77].

Ергоніми М. Торчинський поділяє на «колективоніми (власні найменування колективів, зайнятих у сфері виробництва та сервісу), конфедераціоніми (власні назви об'єднань людей, держав та інших об'єктів за політичними, ідеологічними та іншими подібними ознаками), пресулатоніми (власні назви керівних структур різних рівнів)» [37, с.272]. У монографії запропоновані численні терміни, які далі диференціюють названі різновиди ергонімів, наприклад: автоекіпажонім, клубонім, студіонім, армонім, партіонім, інтер-регнаторонім, коетонім тощо [37, с.553].

Отже, урбанонімія вивчає особливості внутрішньоміських об'єктів, їх семантику і структуру. В урбанонімікон уключаємо економічно-географічні (ергоніми) та соціально-географічні (годоніми, агороніми) урбаноніми.

1.2. Регіональний аспект у сучасній вітчизняній урбанонімії

Український урбанонімікон й ергонімікон у ХХІ столітті постав об'єктом дослідження багатьох вітчизняних лінгвістів. Проаналізуємо окремі регіональні дослідження сучасної української урбанолінгвістики.

Вінниця. О. Мельник структурувала ергоніми Вінниччини на позначення освітніх організацій (школоніми): унтер-школоніми, інтра-школоніми, проф-школоніми, екстра-школоніми, обер-школоніми, академіоніми [26]. Авторка схарактеризувала закономірності будови найменувань освітніх організацій як онімних одиниць та їхню внутрішню вмотивованість. У ході дослідження було виявлено, що «більшість ергонімів цієї групи будуються за штампами радянської епохи, однак у лексемах новостворених школонімів з'являються змістові елементи, значення яких логічно вмотивовані» [26, с.82].

Дніпро. Об'єктом дисертаційної роботи О. Хрушкової постали писемні носії інформації (ергоніми, урбаноніми, рекламні тексти) Дніпропетровщини, предметом дослідження – «структурна, семантична, граматична та стилістична організація текстів, розміщених на писемних носіях інформації сучасного міста» [38]. Ергоніми й урбаноніми авторка вважає відносно статичними носіями інформації, а рекламні тексти – динамічними. Статичні носії у дисертації розподілено на економічно-географічні (ергоніми) і соціально-географічні (годоніми, агороніми). О. Хрушкова проаналізувала основні словотвірні особливості у системі урбанонімів Дніпропетровської області, визначила номінативні процеси, стилістичні характеристики та типи мовних аномативів, наявних в ергонімах, урбанонімах і рекламі.

Житомир. Урбанонімію, зокрема годоніми, Житомира в контексті декомунізації проаналізувала Г. Гримашевич [6]. Вона зазначає, що після введення в дію законів про декомунізацію в урбаноніміконі Житомира «багато відантропонімних годонімів названо на честь родин, особистостей, життя й діяльність яких передовсім пов'язані з Житомиром

або Житомирщиною, діячів, котрі прославили зазначену територію, вплинули на культурне, соціально-політичне чи економічне життя мешканців краю» [6, с.56].

Запоріжжя. І. Ільченко проаналізувала годонімію Запоріжжя, зосередивши основну увагу на принципах номінації, схарактеризувала тематичні групи годонімів, сформованих на базі апелятивної лексики. Авторка виділяє три основні принципи номінації, які покладені в основу запорізької годонімії: 1) номінація об'єкта за зв'язком з життям та діяльністю людей; 2) номінація вулиць за їх зв'язком з оточуючими об'єктами; 3) номінація об'єкта за його властивостями і якостями [12, с. 223].

Київ. М. Цілина присвятила своє дослідження з'ясуванню структурно-семантичних особливостей та функціональних аспектів сучасних ергонімів м. Києва [39]. Вона всебічно проаналізувала мовні особливості назв київських закладів сфери обслуговування, а саме: «власні назви закладів невиробничої сфери послуг (найменування лікувальних закладів, закладів освіти, науки, культури, мистецтва та відпочинку); власні назви підприємств виробничої сфери послуг (найменування закладів торгівлі, громадського харчування та побутового обслуговування); найменування фірм, підприємств тощо, які надають приватні послуги (аудиторські, бухгалтерські, будівельні, транспортні, рекламні та фотопослуги)» [39].

Кривий Ріг. А. Титаренко здійснила аналіз лексико-семантичних, структурно-словотвірних і функціонально-прагматичних особливостей урбанонімів Кривого Рогу. Дисертантка зазначає: «Урбанонімна система послугоується загальномовними ресурсами, моделями, механізмами і водночас надає їм специфіки, корегує їх відповідно до своїх потреб. На розвиток систем внутрішньоміських найменувань, безумовно, мали вплив культурні традиції Кривого Рогу, його адміністративний статус, розміри й особливості ландшафту та географічного розташування. І нарешті, на

створення нових назв мали і мають вплив також індивідуальні особливості тих людей, які приймають рішення про присвоєння об'єктам власних імен» [34].

Кропивницький. Урбаноніми міста Кропивницького за часів незалежності України та їх мотиваційну базу дослідив Р. Ляшенко [17]. Він продемонстрував, за якими семантичними групами формуються урбаноніми, визначив основні мотиви номінування сучасних власних назв, окреслив практичне значення результатів дослідження. Аналізуючи власні назви і абстрагуючись від лексики, що вже виникла, автор висновкує, що ці слова мають суспільно-політичне навантаження [17, с.311].

Луганськ. Ергонімію Луганська зі структурно-семантичного і соціально-функціонального поглядів комплексно розглянула Н. Лесовець. У дисертаційній праці визначено сучасний склад, лексико-семантичну організацію ергонімів у контексті проблем регіональної ономастики, виявлено специфіку номінації ергооб'єктів; з'ясовано мотиви, покладені в основу ергонімів, визначено тенденції їх розвитку, виявлено загальні закономірності функціонування ергонімів Луганська; з'ясовано взаємозв'язок інтра- та екстралінгвальних чинників у номінації ергооб'єктів м. Луганська; визначено місце й роль конотованих ергонімів м. Луганська в сучасній українській ергоніміці [15].

Луцьк. Структурно-семантичний аналіз ергонімів Луцька (на прикладі назв закладів харчування) здійснив Ю. Горожанов, залучивши 275 назв ресторанів, кафе, барів, піцерій різноманітних конструкцій як традиційних, усталених моделей, так і у вигляді інноваційних утворень [5]. Дослідник висновкує: «Якщо надане ім'я банальне і не має яскраво вираженої індивідуальності, воно, як правило, не викликає емоцій у споживача і, як наслідок, не запам'ятовується. Розробник назви закладу повинен добре розуміти, що продукт його творчості є передусім повідомленням, яке подає мінімальну інформацію про об'єкт» [5, с. 138].

Одеса. Структурно-семантичні моделі ергонімів (на матеріалі ергонімікону м. Одеси) схарактеризувала Н. Кутуза, зокрема в дисертації з'ясовано смислову специфіку ергонімних одиниць; окреслено семантичні особливості ергонімних конотонімів; з'ясовано функціональні характеристики ергонімів у рекламних текстах; визначено психолінгвістичне підґрунтя сугестивно маркованих контекстів з ергонімними елементами [14].

Харків. На виявлення особливостей структури й семантики сучасного ергонімікону Харкова спрямоване дослідження О. Дудки та В. Пономаренко [9]. У статті визначені функції ергонімної лексики різних типів, проаналізовані мотиваційні ознаки назв ділових об'єднань людей, виділені структурні моделі ергонімів Харкова, схарактеризовані словотвірні й семантичні особливості найменувань. Автори слушно зауважують, що дослідження сприятиме збагаченню української ергоніміки емпіричним матеріалом [9, с. 91].

Херсон. Мовний портрет Херсона постав об'єктом наукових розвідок С. Мартос. У одній зі статей дослідниця охарактеризувала словотвірну структуру назв вулиць міста, зокрема виділила монокомпонентні та полікомпонентні годоніми, виокремила моделі творення багатослівних найменувань, описала морфологічну структуру годонімів Херсона [23]. В інших публікаціях урбанолінгвістичної проблематики вчена проаналізувала персоналії чужоземних осіб та вітчизняних діячів у міських найменуваннях вулиць [21; 22]. Здійснюючи структурно-семантичну характеристику торговельних закладів м. Херсона, авторка подає характеристику їх за джерельною базою, структурою та мотивацією, справедливо зазначає, що «ергоніми репрезентують естетичні смаки та мовні ідеали соціуму, моду, національні й культурні традиції, ціннісні орієнтири та пріоритети» [24, с.102]. Перспективи наукових пошуків С. Мартос убачає «в системному

дослідженні сучасної урбанонімії Херсона для створення цілісної лінгвальної картини урбаконімікону обласного центру» [23, с.247].

Найменування ергооб'єктів сфери спорту та благодійної сфери Херсонщини зі структурного погляду розглянуто із урахуванням принципів номінації ергонімів [18: 19], серед яких панівними є інформаційний (найменування, які прямо інформують), умовно-символічний (найменування, що побічно інформують) та символічний (умовні найменування) принципи номінації. С. Мартос називає основні функції ергонімів аналізованих сфер, а саме: номінативну, емоційно-оцінну, естетичну, рекламну й меморіальну. Меморіальну функцію ергонімів (функцію пам'яті), на думку авторки, найвиразніше демонструють найменування благодійних організацій, названих на честь відомих людей, життя і діяльність котрих пов'язана із Херсонщиною [18, с. 85].

Годоніми міста Херсона постали об'єктом лінгвістичного дослідження В. Тихоші [35], у праці авторка звертає увагу на перейменування вулиць міста у зв'язку з дією законів про декомунізацію. Структурно-семантичний аналіз херсонських урбанімів здійснено в іншій публікації дослідниці [36].

На кафедрі української філології на журналістики Херсонського державного університету діє наукове об'єднання студентів «Соціолінгвістичний аспект дослідження мови» під керівництвом кандидатки філологічних наук, доцентки С. Мартос. Одним із напрямів наукових досліджень об'єднання є лінгвістичний портрет Херсона як обласного центра України та ергоніми Херсонської області загалом. Протягом 2018-2020 років студентами наукового об'єднання під керівництвом викладачки здійснена низка досліджень урбанолінгвістичної проблематики, а саме:

кваліфікаційні роботи – «Номінування торговельних закладів м. Херсона» (О. Альтгауз); «Соціально-географічні урбаноніми Херсона»

(А. Вініченко); «Ойконімія Олешківського і Голопристанського районів Херсонської області» (В. Грицун); «Перейменування міських об'єктів як результат дії законів про декомунізацію: досвід Херсона», «Годонімія Херсона» (Є. Журавльова); «Топонімний простір Олешківського району Херсонської області» (А. Пак); «Рекламний текст у геопросторі м. Херсона» (А. Харитоненкова);

курсів роботи – «Найменування освітніх організацій Херсонщини» (Т. Домбровська); «Ергоніми туристичної сфери Херсонщини» (О. Савчук);

публікації – «Імена українських діячів у назвах вулиць Херсона», «Відапелятивні емпороніми м. Херсона», «Відонімні найменування торговельних закладів Херсона» (О. Альтгауз); «Лексико-семантичний аналіз соціально-географічних урбанонімів Херсона», «Антропоніми як структурні складники соціально-географічних урбанонімів Херсона» (А. Вініченко); «Структура унтер-школонімів Херсонщини» (Т. Домбровська); «Локальні годоніми Херсона як джерело інформації про місто», «Антропонімічний діапазон херсонського геопростору», «Питання перейменування геонімів Херсона», «Повернені історичні годоніми Херсона як результат дії законів про декомунізацію» (Є. Журавльова); «Ергоніми туристичної сфери Херсонської області», «Найменування баз відпочинку Херсонщини» (О. Савчук); «Рекламний текст у геопросторі Херсона», «Стилістичні засоби і прийоми в рекламних текстах Херсона» (А. Харитоненкова).

Лінгвістичне портретування міста Херсона передбачено програмою навчальної (соціолінгвістичної) практики, яку проходять здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Херсонського державного університету спеціальностей 035.01. Філологія (Українська мова та література), 014.01. Середня освіта (Українська мова і література). Серед низки завдань практики зокрема визначено «складання картотеки назв міських об'єктів (годоніми і агороніми, ергоніми, емпороніми тощо);

фіксування та характеристика рекламних текстів як компонентів комунікації і динамічних писемних носіїв інформації» [20, с. 110].

Загальні зауваги до ойконімії Херсонщини в історико-етимологічному аспекті зробила І. Єфименко. Вона простежила становлення ойконімікону Херсонської області, проаналізувала процес заселення Херсонщини в історичній ретроспективі та виявила найвиразніші риси і специфіку ойконімії цієї території [10]. Це дало змогу констатувати, що «сучасна ойконімна система Херсонщини сформувалася на східнослов'янському мовному ґрунті (з незначними іншомовними вкрапленнями) за спільнослов'янськими топонімними моделями» [10, с.19]

Хмельницький. Кілька розвідок присвячено урбанонімам Хмельницького. В. Дубчак визначила мотивацію, способи творення, семантику твірної основи власних назв освітніх установ міста [8]. Авторка зазначила, що на подальше дослідження у мотиваційному, семантичному, структурному і словотвірному аспектах чекають інші ергоніми Хмельницького [8, с.125].

Лексико-семантичні та структурно-дериваційні особливості урбанонімії Хмельницького розглянула Я. Янчишина [40]. Дослідниця виявила й зафіксувала годоніми та агороніми міста на синхронному рівні, здійснила мотиваційний аналіз мотивувальної бази найменувань вулиць, визначила роль апелятивів та оніімів у творенні назв географічних об'єктів. У підсумку авторка зазначає, що «годоніми й агороніми досліджуваної території не виходять за межі алгоритму назвотворення, що склався на теренах України останніми роками (при цьому він, звичайно, має певні особливості)» [40, с.286].

Отже, урбанолінгвістика – одна із актуальних і перспективних галузей топонімічних досліджень в українській мові. XXI століття відзначилося активізацією урбанонімічних досліджень в Україні. Низка міст уже потрапила в коло зору науковців.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ УРБАНОНІМІВ КАХОВКИ

2.1. Годонімія Каховки

Джерельною базою слугував перелік вулиць, провулків, проспектів м. Каховки на 01.09.2019, розміщений на офіційному сайті територіальної громади міста «Каховка».

2.1.1. Семантичний аналіз міської годонімії

Аналізований матеріал засвідчив, що найбільшою групою годонімів Каховки за семантичною ознакою є персоналії осіб (антропоніми), що дозволило виділити відантропонімні годоніми.

Власні найменування людей формують суспільну свідомість у той чи той період життєдіяльності народу. Специфічне місце антропонімів у мові зумовлене їх нерозривним зв'язком із позамовними факторами. Якщо загальні назви переважно виконують функцію називання (номінативну), то власні назви відображають ставлення людини до оточуючого середовища, свідчать про культурного, соціального, економічного й політичного життя народу в певну історичну добу.

Антропоніми традиційно слугують базою для творення топонімів. Так, зазвичай, ушановуючи науковців, письменників, артистів, учасників бойових дій тощо, місцева влада присвоює їх імена та прізвища, прізвища, псевдоніми вулицям, проспектам, бульварам, площам певних міст чи сіл, а то й цілим населеним пунктам. Таким чином реалізується меморіальна функція (функція пам'яті) урбанонімів.

Меморіальні власні назви – це один із найпродуктивніших типів годонімів. Такі номени увічнюють пам'ять про людей, події, факти тощо. Цілком погоджуємося із думкою Ж. Колоїз і А. Титаренко, що «у більшості урбанонімів відантропонімні назви означають присвійність, але

для годонімів, що походять від власних назв людей, основним питанням у разі номінації стає не «чий?», а «на чию честь?»» [13, с.76].

Аналізований матеріал засвідчив, що серед відантропонімних годонімів найбільшою є група найменувань на честь вітчизняних і зарубіжних культурно-мистецьких діячів. Досить строкатою є підгрупа персоналій письменників, поетів, публіцистів: вул. *Сковороди*, вул. *Герцена*, вул. *Гоголя*, пров. *Гоголя*, вул. *Горького*, пров. *Горького*, вул. *Маяковського*, вул. *Франка*, вул. *Лермонтова*, вул. *Лесі Українки*, вул. *Куліша*, вул. *Некрасова*, вул. *Тургенєва*, вул. *Шевченка*, вул. *Островського*, вул. *Довженка*, вул. *Гончара*, вул. *Пушкіна*, вул. *Радіщева*, вул. *Чернишевського*, вул. *Рилєєва*, вул. *Белінського*. Персоналій інших культурно-мистецьких діячів у каховських годонімах значно менше, ніж літераторів, наприклад: композитори (вул. *Дунаєвського*, вул. *Чайковського*, вул. *Шостаковича*), художники (вул. *Айвазовського*, пров. *Айвазовського*, вул. *Серова*), співаки (вул. *Солов'яненка*). За нашими спостереженнями, на жаль, у цій групі годонімів переважають персоналії зарубіжних (переважно російських) діячів.

Лише три одиниці у годонімії Каховки вшановують науковців: вул. *Патона Є.*, вул. *Мічуріна*, вул. *Хоменка В.* Аналогічні тенденції спостережені у формуванні урбанонімікону інших міст України. Ж. Колоїз і А. Титаренко, досліджуючи урбаноніми Кривого Рогу, висновкують, що найвищу позицію серед показників займають найменування на честь митців. Авторки зауважують, що «суспільство менше зорієнтоване на наукові досягнення людства, ніж на його мистецьку діяльність. Прагнучи відбити в назвах те, що повинно залишитися в суспільній пам'яті, номінатори підсвідомо віддають перевагу передусім універсальним цінностям, які пройшли крізь віки. До таких належить і мистецтво» [13, с.78].

Чисельною є група відантропонімних годонімів мілітаристського (військового) спрямування: вул. *Кутузова*, вул. *Матросова*, вул. *Невського*, вул. *Шмідта*, вул. *Суворова*. Сюди ж відносимо годоніми, пов'язані з іменами Героїв Радянського Союзу: вул. *Чкалова*, вул. *Гагаріна*, вул. *Земнухова*, вул. *Тюленіна*, вул. *Громової*, вул. *Кошового*, вул. *Космодем'янської*, пров. *Космодем'янської*. Зауважимо, що шість годонімів Каховки увіковічують пам'ять членів штабу підпільної комсомольської організації «Молода гвардія», зокрема Зої Космодем'янської, Олега Кошового, Уляни Громової, Сергія Тюленіна, Івана Земнухова.

У годонімії Каховки наявна підгрупа найменувань, які репрезентують політичних і державних діячів, гетьманів, отаманів загальноукраїнського значення, наприклад: вул. *Грушевського М.*, вул. *Хмельницького Б.*, вул. *Гетьмана Сагайдачного*, вул. *Сірка Івана*, вул. *Орлика П.*, вул. *Мудрого*, вул. *Ружинського Б.* Серед названих годонімів лише номінація вул. *Хмельницького* існувала на карті міста до 2016 року, всі інші з'явилися після дії законів про декомунізацію. Порівняймо: у годонімії Житомира «більшість годонімів названо на честь відомих в Україні людей, в основі вони мають прізвища політичних чи громадських діячів, історичних постатей, митців, представників культури, які своєю діяльністю прославили нашу країну й досить часто відомі й поза її межами» [6, с. 55].

Урбаноніми на честь місцевих митців «характеризуються переважно першим ступенем мотивації – пряма, або об'єктивна, мотивація (факт реальної співвіднесеності назви і об'єкта вважається істинним)» [3, с. 8]. Аналізований матеріал дозволив виділити серед відантропонімних годонімів підгрупу «місцеві діячі», до якої зараховуємо й уродженців Каховки: вул. *Жука М.* (Михайло Жук – уродженець Каховки, український поет, графік, маляр), вул. *Ліфінцева О.* (Олег Ліфінцев – уродженець Каховки, старший солдат Збройних сил України, учасник

російсько-української війни), вул. *Спендіарова* (Олександр Спендіаров – уродженець Каховки, вірменський композитор), вул. *Фоміна* (Євген Фомін – уродженець Каховки, український поет), вул. *Кенджієва Б.* (Борис Кенджієв – відомий каховський хірург), вул. *Гаєнко Ф.* (Фаїна Гаєнко – уродженка Каховки, Народна артистка УРСР), вул. *Панкєєвська* (сім'я Панкєєвих у кінці XIX століття займалася громадсько-суспільною діяльністю у Каховці, зокрема побудувала дві школи – Слобідську і Щемілівську). Опрацьовуючи матеріали про перейменування урбанонімних об'єктів Житомира, Г. Гримашевич констатує, що і в інших містах України виявлені «спільні чи подібні тенденції в номінації годонімів у контексті декомунізації, оскільки значний відсоток із-поміж них становлять назви вулиць, мотивовані антропонімами на честь тих особистостей, які безпосередньо пов'язані з певною територією» [6, с. 58-59].

Група годонімів «місцеві діячі» якнайкраще відображає регіональну специфіку й за ідеальної побудови місцевої годонімії мала б «становити більшість для виокремлення «обличчя» населеного пункту, створення певного колориту та вирізнення з ряду схожих міст» [13, с. 80].

Одну із груп найменувань вулиць Каховки становлять лексеми на позначення професій, роду занять, національність тощо, наприклад: просп. *Будівельників*, вул. *Геологів*, вул. *Гірників*, вул. *Ентузіастів*, вул. *Космонавтів*, площа *Меліораторів*, вул. *Нафтовиків*. Нові годоніми цієї семантичної групи з'явилися на карті міста у зв'язку із соціально-політичними подіями в Україні, зокрема вул. *Захисників України*, вул. *Добровольців*, вул. *Волонтерів*.

Семантично близькими до попередньої групи вважаємо годоніми, які позначають назви предметів, речовин, матеріалів та інших понять, пов'язаних із виробничим життям міста, наприклад: вул. *Купецька*, вул. *Кобзарська*, пров. *Комунальний*, вул. *Чумацька*, вул. *Кооперативна*, пров. *Кооперативний*, вул. *Промислова*, вул. *Трудова*, пров. *Трубний*,

вул. *Ливарна*, пров. *Ливарний*, пров. *Селянський*, вул. *Пролетарська*, вул. *Козацька*, пров. *Козацький*.

У мовному просторі Каховки функціують годоніми з локативною семантикою, які відображають топонімію населених пунктів регіону, країни, інших країн. Серед них наявні полісоніми (назви міських поселень), комоніми (назви сільських поселень), хороніми (назва території, яка має певні межі), наприклад: вул. *Бериславська*, вул. *Кримська*, вул. *Мелітопольська*, вул. *Олешківська*, пров. *Олешківський*, вул. *Перекопська*, пров. *Перекопський I*, пров. *Перекопський II*, пров. *Перекопський III*, шосе *Чаплінське*, пров. *Скіфський*, вул. *Таврійська*, пров. *Таврійський I*, пров. *Таврійський II*, пров. *Таврійський III*, пров. *Таврійський IV*, просп. *Європейський*.

Наявні в годонімії Каховки одиниці з естетичною семантикою, пов'язані з органічним (рослинним і тваринним) світом, наприклад: вул. *Абрикосова*, пров. *Абрикосовий*, вул. *Вишнева*, вул. *Виноградна*, вул. *Каштанова*, пров. *Каштановий*, вул. *Квіткова*, вул. *Осетрова*, вул. *Соснова*.

Окрему групу в годонімії Каховки виділяємо за особливостями розташування вулиці в міському просторі. Я. Яншичина, характеризуючи годоніми Хмельницького, виділяє номінації із локативними ознаками, які дають просторову характеристику денотату. Вона виокремлює три підгрупи: 1) власне локативні урбаноніми, або урбаноніми-орієнтири, які конкретно орієнтують на місцезнаходження об'єкта; 2) локативно-векторні урбаноніми, які вказують на напрям, спрямування на певний населений пункт в основному вулиць; 3) локативно-асоціативні урбаноніми, які пов'язані з ойконімами, однак місцерозташування денотатів не має яскраво вираженої вказівки на напрям руху до певного поселення [40, с.284]. У годонімії Каховки виокремлюємо в цій групі дві підгрупи:

1) годоніми, які вказують на особливості розташування об'єкта у просторі (вул. *Берегова*, вул. *Набережна*, вул. *Південна*, пров. *Південний*, вул. *Паркова*, вул. *Прикордонна*, вул. *Дніпровська*). Як правило, ці найменування виразно мотивовані і вказують на особливості розташування конкретного об'єкта відносно іншого. Так, вул. *Берегова* розміщена понад берегом Дніпра, вул. *Південна* розташована на південній стороні Каховки;

2) годоніми, які називають підприємства, організації, заклади, що розташовані на цій вулиці (вул. *Щемилівська*, пров. *Щемилівський* (історична назва школи), вул. *Слобідська* (історична назва школи), вул. *Портова*, пров. *Портовий*, вул. *Шкільна*, вул. *Ярмаркова*).

Вул. *8-го Березня*, вул. *Першотравнева*, вул. *Соборності*, пров. *Соборності*, вул. *Покровська* містять указівку на офіційні й церковні свята. На нашу думку, сюди ж можна віднести і вул. *Жовтневу*, яка залишилася в годонімії Каховки після дії законів про декомунізацію.

Локальними вважаємо годоніми вул. *Таванська* і пров. *Таванський*, оскільки Каховка знаходиться на місці відомого колись Таванського перевозу через Дніпро. Отож, існування цих одиниць у годонімічній системі міста є повністю логічним і обумовленим.

Зовнішні та внутрішні ознаки і якості об'єктів номінування покладені в такі годоніми Каховки: вул. *Зелена*, пров. *Зелений I*, пров. *Зелений II*, пров. *Новий*, пров. *Садовий*, вул. *Степова*, пров. *Степовий I*, пров. *Степовий II*, вул. *Лісова*, вул. *Лугова*, пров. *Луговий I*, пров. *Луговий II*. Значна частина годонімів цієї семантичної групи є експресивно насиченими, метафоризованими утвореннями: вул. *Затишна*, вул. *Сонячна*, вул. *Тіниста*, вул. *Миру*, вул. *Освіти*, пров. *Свободний*. Група є найбільшою за своїм кількісним складом серед всіх семантичних груп, утворених від апелятивів.

Різноманітність наведених семантичних груп і підгруп свідчить про різний характер семантичних відношень між твірними і похідними

(годонімічними) лексемами. Невпинний хід історичного часу, часто бурхливий і непередбачуваний, зміни державної ідеології наклали відбиток і на систему назв міських вулиць та провулків Каховки, обумовили її багатство.

2.1.2. Дери́ваційна структура годоні́мів Каховки

Залежно від кількості одиниць, які входять до складу найменування вулиці, виділяємо однокомпонентні/ одночленні і багатокомпонентні/ багаточленні годоніми.

Чисельну групу однокомпонентних годоні́мів Каховки становлять іменники у формі родового відмінка однини, переважна більшість яких – найменування осіб (персоналії), наприклад: вул. *Айвазовського*, пров. *Айвазовського*, вул. *Белінського*, вул. *Гагаріна*, вул. *Герцена*, вул. *Гоголя*, пров. *Гоголя*, вул. *Горького*, пров. *Горького*, вул. *Дунаєвського*, вул. *Земнухова*, вул. *Золіна*, вул. *Комарова*, вул. *Кутузова*, вул. *Лермонтова*, вул. *Мудрого*, вул. *Матросова*, вул. *Маяковського*, вул. *Некрасова*, вул. *Осипенко*, вул. *Осипових*, вул. *Островського*, вул. *Панкєєвська*, вул. *Пушкіна*, вул. *Радіщева*, вул. *Рилєєва*, вул. *Серова*, вул. *Спендіарова*, вул. *Тюленіна*, вул. *Тургєнєва*, вул. *Суворова*, вул. *Фоміна*, вул. *Чайковського*, вул. *Чернишевського*, вул. *Чкалова*, вул. *Шевченка*, вул. *Шмідта*, вул. *Шостаковича*. Лише кілька найменувань вулиць мають форму іменника родового відмінка однини безвідносно прізвища особи, це загальні іменники-годоніми: вул. *Миру*, вул. *Освіти*, вул. *Соборності*, пров. *Соборності*.

Іменники-годоніми у формі родового відмінка множини корелюють із семантичною групою «найменування людей за професією та родом занять», наприклад: просп. *Будівельників*, вул. *Волонтерів*, вул. *Геологів*, вул. *Гірників*, вул. *Декабристів*, вул. *Добровольців*, вул. *Ентузіастів*, вул. *Космонавтів*, площа *Меліораторів*, вул. *Нафтовиків*.

Аналізований матеріал свідчить, що серед прикметників-годонімів Каховки переважають прості одноосновні найменування, більшість із яких – відносні прикметники. Досліджуючи словотвірну структуру годонімів Херсона, С. Мартос стверджує, що серед прикметників-годонімів «найпродуктивнішим є суфікс -ськ-, закономірно творить відтопонімні деривати від змінюваних та незмінюваних слів, що функціонують як назви різної географічної локації» [23, с.244]. Зафіксовані нами приклади повністю підтверджують цю думку, наприклад: вул. *Бериславська*, вул. *Дніпровська*, просп. *Європейський*, вул. *Кримська*, вул. *Мелітопольська*, вул. *Олешківська*, пров. *Олешківський*, вул. *Перекопська*, шосе *Семенівське*, вул. *Таванська*, пров. *Таванський*, вул. *Таврійська*, шосе *Чаплінське*.

Окрім відтопонімних дериватів, суфікс -ськ- та його варіанти -зьк-, -цьк- виявляє продуктивність у творенні прикметників-годонімів Каховки зі значенням загальної відносності, наприклад: вул. *Партизанська*, вул. *Пролетарська*, вул. *Покровська*, вул. *Слобідська*, пров. *Селянський*, пров. *Скіфський*, вул. *Щемилівська*, пров. *Щемилівський*, вул. *Купецька*, вул. *Козацька*, пров. *Козацький*, вул. *Кобзарська*, вул. *Чумацька*.

За нашими спостереженнями, не менш продуктивним у творенні прикметникових каховських годонімів є суфікс -ов-, наприклад: вул. *Абрикосова*, пров. *Абрикосовий*, вул. *Каштанова*, пров. *Каштановий*, вул. *Квіткова*, вул. *Лісова*, вул. *Лугова*, вул. *Осетрова*, вул. *Паркова*, вул. *Портова*, пров. *Портовий*, вул. *Промислова*, пров. *Садовий*, вул. *Соснова*, вул. *Степова*, вул. *Трудова*, вул. *Берегова*, вул. *Ярмаркова*.

Суфікс -н- наявний у чисельних годонімах-прикметниках Каховки, наприклад: вул. *Виноградна*, вул. *Затишна*, вул. *Зелена*, пров. *Комунальний*, вул. *Кооперативна*, пров. *Кооперативний*, вул. *Ливарна*, пров. *Ливарний*, вул. *Набережна*, вул. *Прикордонна*, пров. *Свободний*, вул. *Сонячна*, пров. *Трубний*, вул. *Шкільна*. Щодо

прикметникового суфікса -н- В. Васильченко констатував, що «релятиви зі значенням загальної відносності, сформовані за допомогою цього суфікса, були найпродуктивнішими ще в попередні періоди історії української мови» [2, с.14].

Годонімів-прикметників із суфіксом -ев- у досліджуваному матеріалі виявлено лише три: вул. *Вишнева*, вул. *Жовтнева*, вул. *Першотравнева*. Наведемо приклади інших однокомпонентних годонімів-прикметників, наявних в урбаноніміконі Каховки: пров. *Новий*, вул. *Південна*, пров. *Південний*, вул. *Тіниста*.

Серед багатоконпонентних годонімів Каховки найбільшу групу творять відантропонімні найменування, які містять прізвище та ініціальну букву імені особи, наприклад: вул. *Солов'яненка А.*, вул. *Кенджієва Б.*, вул. *Хмельницького Б.*, вул. *Ружинського Б.*, вул. *Хоменка В.*, вул. *Сковороди Г.*, вул. *Патона Є.*, вул. *Космодем'янської З.*, пров. *Космодем'янської З.*, вул. *Франка І.*, вул. *Жука М.*, вул. *Грушевського М.*, вул. *Мічуріна*, вул. *Куліша М.*, вул. *Кошового О.*, вул. *Невського О.*, вул. *Довженка О.*, вул. *Гончара О.*, вул. *Ліфінцева О.*, вул. *Орлика П.*, вул. *Гаєнко Ф.*, вул. *Громової У*. Сюди ж уналежнюємо годоніми вул. *Сірка Івана* і вул. *Лесі Українки* (псевдонім).

У складі багатоконпонентного годоніма досить часто наявний цифровий показник, що дає підстави для виділення групи годонімів Каховки, яку складають номінації із нумеративами. Найбільше у межах аналізованого класу годонімів, у складі яких наявний прикметник (назва вулиці) і цифровий порядковий номер (римська цифра), наприклад: пров. *Зелений I*, пров. *Зелений II*, пров. *Луговий I*, пров. *Луговий II*, пров. *Перекопський I*, пров. *Перекопський II*, пров. *Перекопський III*, пров. *Степовий I*, пров. *Степовий II*, пров. *Таврійський I*, пров. *Таврійський II*, пров. *Таврійський III*, пров. *Таврійський IV*. Привертає увагу те, що всі ці годоніми виключно називають міські

провулки. Нумеративний складник у своїй назві мають ще два годоніма Каховки: вул. *8-го Березня*, вул. *417-ої Стрілкової дивізії*.

Аналізований матеріал свідчить, що інші полічленні найменування каховських вулиць поодинокі: вул. *Велика Куликовська*, вул. *Гетьмана Сагайдачного*, вул. *Захисників України*.

Отже, з погляду словотвірної структури в годонімії Каховки наявні однокомпонентні та двокомпонентні найменування. Серед одночленних переважають годоніми-іменники у формі родового відмінка однини, які йменують осіб. Іменники-годоніми у формі родового відмінка множини корелюють із семантичною групою «найменування людей за професією та родом занять». У групі прикметників-годонімів Каховки переважають прості одноосновні найменування, більшість із яких – відносні прикметники. У творенні годонімів-прикметників продуктивність виявляють суфікси *-ськ-*, *-ов-*, *-н-*. Серед багатоконпонентних годонімів Каховки найбільшу групу творять відантропонімні найменування, які містять прізвище та ініціальну букву імені особи. У складі багаточленного годоніма досить часто наявний нумератив (цифровий порядковий номер).

2.2. Найменування освітніх закладів Каховки

Найменування освітніх закладів є невід’ємним складником урбанонімії. Станом на 2019 р. структура освіти в Україні регламентована Законом України “Про освіту” і включає: дошкільну освіту; загальну середню освіту; позашкільну освіту; професійно-технічну освіту; вищу освіту; післядипломну освіту; аспірантуру; докторантуру; самоосвіту.

На позначення найменувань освітніх закладів уживаним є термін школонім. З метою розрізнення номінацій освітніх установ різних типів використовується більш детальна градація школонімів. У монографії М. Торчинського «Структура онімного простору української мови» виділені такі різновиди школонімів: «унтер-школонім – назва

дошкільного закладу; інтра-школонім – назва загальноосвітньої школи; проф-школонім – назва технікумів, коледжів, професійних училищ; екстра-школонім – назва позашкільних закладів освіти; обер-школонім – назва вищих навчальних закладів; академіонім – власна назва науково-дослідних установ» [37, с.533].

Серед названих різновидів освітніх закладів в урбаноніміконі Каховки наявні унтер-школоніми (*ДНЗ № 5 «Берізка», ДНЗ № 7 «Джерельце», ДНЗ № 9 «Оленка»*), інтра-школоніми (*Каховська загальноосвітня школа I-III ступенів № 1, Каховська спеціалізована загальноосвітня школа I-III ступенів № 2 з поглибленим вивченням іноземних мов, Каховський НВК «Гімназія-спеціалізована школа I ступеня з поглибленим вивченням іноземних мов»*), проф-школоніми (*Каховський професійний ліцей сфери послуг, Каховська приватна дитячо-юнацька спортивно-технічна школа*), екстра-школоніми (*Центр дитячої творчості, Станція юних техніків, Станція юних натуралістів, Міжшкільний навчально-виробничий комбінат, Дитячо-юнацька спортивна школа*).

За структурою всі зафіксовані школоніми багатокomпонентні. У переважній більшості найменувань освітніх закладів наявний відтопонімний ад'єктив, який указує на місцезнаходження навчального закладу, наприклад: *Каховська загальноосвітня школа I-III ступенів № 5, Каховський НВК «Гімназія-спеціалізована школа I ступеня з поглибленим вивченням іноземних мов», Каховська приватна дитячо-юнацька спортивно-технічна школа*.

Оскільки у сільських населених пунктах існує лише один навчальний заклад, то відтопонімного ад'єктиву достатньо для ідентифікації ергооб'єкта. У містах і у великих населених пунктах у школонімах додатковим компонентом ідентифікації є нумеративний складник, наприклад: *Каховська спеціалізована загальноосвітня школа I-III ступенів № 2 з поглибленим вивченням іноземних мов, Каховська*

загальноосвітня школа I-III ступенів № 6, Дошкільний навчальний заклад № 4 «Горобинка», Дошкільний навчальний заклад № 10 «Казка».

Невідмінним структурним складником школонімів Каховки є номінатив у вигляді ергонімного терміну, зокрема *загальноосвітня школа, навчально-виховний комплекс, гімназія, дошкільний навчальний заклад, школа, спеціалізована школа, центр, станція, ліцей, навчально-виробничий комбінат*.

У складі назв освітніх закладів Каховки, як і інших ергонімів, наявні аббревіатури, наприклад: *НВК* – навчально-виховний комплекс, *ДНЗ* – дошкільний навчальний заклад.

Основною специфікою унтер-школонімів є наявність емоційно-забарвлених складників. Усі унтер-школоніми Каховки у структурі найменування містять, окрім нейтральних компонентів, емоційно-забарвлені складники, наприклад: *ДНЗ № 3 «Веселка», ДНЗ № 4 «Горобинка», ДНЗ № 5 «Берізка», ДНЗ № 6 «Сонечко», ДНЗ № 7 «Джерельце», ДНЗ № 8 «Іскорка», ДНЗ № 9 «Оленка», ДНЗ № 10 «Казка»*.

Найпродуктивнішим способом творення ергонімів є лексико-семантичний, під час якого звукова форма мотиватора, залишаючись незмінною, набуває нового значення і стає мотивованою. Основними механізмами цього способу номінації є трансонімізація й онімізація.

Трансонімізація — це такий різновид лексико-семантичного способу словотвору, при якому відбувається перехід з одного розряду власних назв до іншого [33, с.119], наприклад: *ДНЗ № 9 «Оленка»*. Онімізація — це такий різновид лексико-семантичного способу словотвору, при якому відбувається перехід загальної назви у власну назву без будь-яких структурних змін [33, с.119], наприклад: *ДНЗ № 10 «Казка»*.

Усі унтер-школоніми Каховки утворені шляхом онімізації. Це однослівні назви, що походять від апелютивів таких лексико-семантичних груп:

- найменування рослин (флороніми): ДНЗ № 4 «Горобинка», ДНЗ № 5 «Берізка»;
- найменування космічних об'єктів (космоніми): ДНЗ № 6 «Сонечко»;
- найменування природних явищ: ДНЗ № 3 «Веселка», ДНЗ № 7 «Джерельце».

Зауважимо, що «переважна більшість унтер-школонімів творяться за допомогою зменшувальних суфіксів або лексем зі зменшувально-пестливим значенням, що закономірно для номінації дитячих навчально-виховних закладів» [26, с. 80] не тільки на Херсонщині, але й в інших регіонах України, наприклад: ДНЗ № 3 «Веселка», ДНЗ № 4 «Горобинка», ДНЗ № 5 «Берізка», ДНЗ № 6 «Сонечко», ДНЗ № 7 «Джерельце», ДНЗ № 8 «Искорка», ДНЗ № 9 «Оленка», ДНЗ № 10 «Казка».

Отже, в урбаноніміконі Каховки наявні унтер-школоніми (назви дошкільних закладів), інтра-школоніми (назви загальноосвітніх шкіл), проф-школоніми (назви технікумів, коледжів, професійних училищ), екстра-школоніми (назви позашкільних закладів освіти). За структурою всі зафіксовані школоніми багатоконпонентні. Основною специфікою унтер-школонімів є наявність емоційно-забарвлених складників.

2.3. Словотвірна структура ергонімів Каховки

Зі структурного погляду аналізовані ергоніми поділяємо на такі різновиди: 1) одночленні (монолексемні); 2) багаточленні (полілексемні); 3) найменування із цифровими показниками.

Зафіксований матеріал дозволив виділити серед одночленних ергонімів Каховки прості і складні одиниці. Прості – це елементарні за структурою найменування, які демонструють семантичне розмаїття і досить строкатий план вираження. Це відонімні і відапелятивні найменування.

У системі складних ергонімів Каховки наявна група одиниць, які є загальноприйнятими в українській мові, до них уналежнюємо такі: «Епіцентр», «Зоомагазин», «М'ясопродукти», «Медпрепарати», «Мікроклімат», «Продмаркет», «Ремвзуття», «Сантехкомплект», «Сільпо», «Теплотехніка».

Досить часто форма складних слів сигналізує про спеціалізацію ергоніма:

- автомобільна техніка і сервіс – «Автогранд», «Автоконтинент», «АВТОМАЙСТЕР», «Автооптика», «Автопланета», «Автотехцентр», «БАЗИШИНА»;
- агропромислова галузь – «Агрозапчастини», «Агрокомплект», «Агромат», «Альянсагротех», «Аргокомплект»;
- ветеринарні послуги – «Ветсервіс», «Зооветсервіс», «Зоомаг», «Зоосвіт», «Зоотовари»;
- будівельна галузь – «Єврокровля», «Єврострой», «СтройМаркет», «Стройматеріали», «УКРВОДБУД»;
- сфера медицини – «Екофарм», «Лікмед», «ОПТИКОМЕДСЕРВІС»;
- інші галузі – «АКВАХАУС», «Велосвіт», «ГІДРОМАШСЕРВІС».

Компонентом складних ергонімів часто слугує топонім, або його скорочена частина: «Дніпросервіс», «Єврокровля», «Євростиль», «Єврострой», «УКРАВТОЗАПЧАСТИНА», «УкрАвтоХолдинг», «УКРВОДБУД», «УКРСКЛОПРОМ», «Укрспецтехніка».

Продуктивність у творенні складних найменувань закладів Каховки виявляють такі компоненти:

- 1) **«авто»:** «Автогранд», «Автоконтинент», «АВТОМАЙСТЕР», «Автооптика», «Автопаза», «Автопланета», «Автоприват», «Автотехцентр»;
- 2) **«сервіс»:** «Ветсервіс», «ГІДРОМАШСЕРВІС», «Дніпросервіс», «Зоосервіс», «ОПТИКОМЕДСЕРВІС»;

- 3) **«тех / техно»:** *«Автотехцентр», «Технополіс», «Техносвіт», «Техноскарб», «Укрспецтехніка»;*
- 4) **«укр»:** *«УКРАВТОЗАПЧАСТИНА», «УКРАЗССТРОЙ», «УКРВОДБУД», «УКРСКЛОПРОМ», «Укрспецтехніка»;*
- 5) **«арго»:** *«Агрозапчастини», «Агрокомплект», «Агромат», «Альянсагротех»;*
- 6) **«зоо»:** *«Зооветсервіс», «ЗооЛавка», «Зоомаг», «Зоосвіт», «Зоосервіс», «Зоотовари»;*
- 7) **«Євро»:** *«Єврокровля», «Євростиль», «Єврострой»;*
- 8) **«світ»:** *«Велосвіт», «Зоосвіт», «Техносвіт».*

За кількістю дериваційних компонентів у складних ергонімах Каховки продуктивні двокомпонентні і трикомпонентні одиниці. Наприклад, двокомпонентні: *«Автогранд», «Агромат», «АКВАХАУС», «Зоомаг», «ІНТЕРКОМ», «Пластмонтаж», «Техноскарб»;* трикомпонентні: *«Автотехцентр», «Альянсагротех», «ГІДРОМАШСЕРВІС», «Зооветсервіс», «УКРАВТОЗАПЧАСТИНА», «УКРВОДБУД», «УКРСКЛОПРОМ», «Укрспецтехніка».*

Абревіація на сучасному етапі ергонімотворення є продуктивним способом, що не лише сприяє економії мовних засобів, але й виконує функцію кодування, оскільки номінатори за окремими літерами часто приховують відомості про власників чи іншу інформацію. Як зазначає Н. Лесовець, «абревіація в ергонімотворенні виходить за межі традиційної, оскільки номінатори мають великі можливості комбінування слів, словосполучень, літер для створення нових ергонімів; найчастіше ініціальний тип абревіатур подає завуальовану інформацію про ергооб'єкт, тоді як усічено-словесний тип указує на вид діяльності підприємства» [15, с.9].

Слушно зазначає В. Павлюк, що «наша епоха – це час активної абревіації. Сучасна мовна ситуація характеризується прагненням до використання абревіатур у всіх галузях словесності» [28, с. 142]. Як

свідчить проаналізований матеріал, не оминув цей процес і урбаноніми Каховки. Зауважимо, що ми не розглядаємо окремо юкстапозицію і аббревіацію, тому аналізуємо скорочені компоненти як дериваційні складники ергонімів міста.

Полілексемні найменування ергонімів Каховки представлені двома варіантами: 1) двокомпонентні назви (вони переважають); 2) трикомпонентні назви (їх кількість значно менша). Трикомпонентні найменування аналізуємо паралельно із двокомпонентними.

Серед двокомпонентних найменувань за структурно-граматичними ознаками виділяємо два різновиди: 1) апелятив + апелятив; 2) атрибутив + апелятив.

Модель «апелятив + апелятив» становить найчисельнішу групу найменувань, у склад яких входять компоненти у називному відмінку однини: «АБВ Техніка», «Бєбі Бум», «ВВВ - Спецтехніка», «ВЕТА-ПОЛІПРИНТ», «Копі-центр», «МЕДТЕХНІКА-ДЕНТА», «МЕРИДІАН-ФАРМ», «Сан Сіті», «Соло мода», «Тойота Центр», «ЮРМАШ-УНИВЕРСАЛ» тощо.

З метою привабити споживача номінатори ергонімів Каховки включають у найменування різноманітні рекламні компоненти – *плюс, люкс, сервіс, стиль, Євро, Інтер, гранд, еко, лідер, престиж, еталон, мега* тощо. Наприклад:

- **«плюс»** – «ВАКЕ-ПЛЮС», «Ветсервіс-плюс», «Дом-плюс»;
- **«люкс»** – «Гурман люкс», «Люкс меблі», «Люкс строй», «ОФІС-ЛЮКС»;
- **«сервіс»** – «Ветсервіс-плюс», «Капітал-Сервіс», «Континент Сервіс», «Мед-Сервіс», «ТЕНТИ-СЕРВІС», «Факс-сервіс», «Фотон-сервіс»;
- **«стиль»** – «ДНЕПР-СТИЛЬ», «Євро-Стиль», «Таврія-стиль»;
- **«Євро»** – «Євро Топ», «ЄВРО ТРЕЙД», «Євро-Стиль».

Використання цього компонента у найменуваннях

внутрішньоміських об'єктів є загальною тенденцією формування ергонімів в Україні. Досліджуючи ергоніми Дніпра, О. Хрушкова констатує: «Уживання в багатьох ергонімах компонента «євро» (Європа, європейський) маркує названий об'єкт високою якістю продукції та сервісу (пор. поняття «євроремонт», що з'явилося в картині світу мешканців пострадянських республік як маркер якісного продукту й високої технологічності наприкінці 80-х – початку 90-х р. минулого століття і як протиставлення «сірості» радянських матеріалів і технологій; те саме й «іномарка»)» [38, с.118].

- **«інтер»** – *«Авто Інтернешнл», «БЕНГ-ІНТЕР», «ІНТЕР ОКО»*. Використання компонента **«інтер»** позиціонує підприємство як міжнародну структуру (чи структуру з міжнародними контактами), чим піднімає його піар-капітал на ринку послуг [38, с.119];
- **інші рекламні компоненти** – *«Гранд Пласт», «ЕКО-маркет», «ЛІДЕР-АВТО», «Престиж Авто»*.

У моделі «апелятив + апелятив» значна кількість номінацій є еквівалентами словосполучень, як сурядних, так і підрядних. Як свідчить зафіксований матеріал, чисельнішими є підрядні словосполучення.

До найменувань торговельних закладів, які є еквівалентами сурядних словосполучень, уналежнюємо такі: *«День і ніч», «Краса і мода», «Я та мама»*. Зазначимо, що ми умовно відносимо ці назви до сурядних словосполучень, оскільки їх можна вважати еквівалентами речень. Порівняймо трикомпонентні найменування: *«Вина і коньяки України», «Крісла Стільці Столи»*.

У складі підрядних словосполучень часто функціонують прийменники, наприклад: *«Аптека для тварин», «Все для авто», «Все для взуття»* (трикомпонентне найменування), *«З ранку до ночі», «Текстиль для дому», «Товари для дому», «Товари для новонароджених», «Товари із Європи»*. Аналіз прикладів дозволяє зробити висновок, що переважає

прийменник *для*, який вказує на об'єкт – для чого?. Привертає увагу і продуктивність означального займенника *все*, який у ергонімах акцентує на широкому асортименті товарів певного призначення (авто, взуття, одяг тощо).

Серед підрядних неприйменникових словосполучень моделі «апелятив + апелятив» виділяємо підгрупу найменувань торговельних закладів, які містять у своєму складі оніми: «*Агроринок Каховки*», «*Товари із Європи*». У більшості таких найменувань головне слово словосполучення (іменник) вживається у формі множини (*вікна, квіти, стелі, товари*).

Інші підрядні неприйменникові словосполучення мають такий склад: іменник у Н.в. + іменник у Р.в. («*Вітраж світла*», «*Дом Злата*», «*Імперія дерева*», «*Лавка життя*», «*Магія штор*», «*Салон штор*», «*Світ Кераміки*», «*Світ саун*», «*Світ тканин*»). Продуктивними у таких ергонімах (а також у трикомпонентних найменуваннях «*Світ комп'ютерної техніки*», «*Світ побутової техніки*», «*Світ сучасних меблів*») є лексеми *світ* і *мир*.

У моделі «артибутив + апелятив» наявні дві підгрупи: 1) артибутив (займенник) + апелятив; 2) артибутив (прикметник) + апелятив.

Конструкція «артибутив (займенник) + апелятив» менш продуктивна у творенні ергонімів Каховки. Усі зафіксовані приклади містять присвійні займенники (*ваш, ваші, наш, твоя*) і іменник у формі називного відмінка: «*Ваш дім*», «*Ваші вікна*», «*Наш дім*», «*Наш сад*», «*Твоя книга*».

У підгрупі «артибутив (прикметник) + апелятив» виділяємо:

- форму однини – «*Білоруська косметика*», «*Велика кишеня*», «*Добрий доктор*», «*Зелений світ*», «*Золотий карась*», «*Нова лінія*», «*Пишна краса*», «*Стара база*», «*Сучасний одяг*», «*Українська паляниця*», «*Учбова книга*», «*Цифрова техніка*», «*Чистий дім*», «*Щасливий день*», «*Щедрий пан*»;

- форму множини – *«Автомобільні кондиціонери», «Будівельні матеріали», «Ветеринарні препарати», «Натуральні тканини», «Стильні прикраси», «Ювелірні вироби», «Яскраві вікна».*

Як свідчить проаналізований матеріал, словосполучення прикметниково-іменникові у формі однини трапляються в ергонімії Каховки частіше, ніж множинні.

Привертає увагу і той факт, що прикметник у прикметниково-іменникових словосполученнях часто містить вказівку на спеціалізацію торговельного закладу: *«Автомобільні кондиціонери», «Будівельні матеріали», «Весільна мода», «Ветеринарні препарати», «Ділова канцелярія», «Золотий вік», «Книжний магазин», «Меблевий салон», «Музикальний світ», «Посудна лавка», «Продуктовий магазин», «Сувенірна лавка», «Швейний світ», «Ювелірні вироби».*

Група ергонімів Каховки містить у своєму складі цифри. С. Мартос називає такі найменування несловесними і слушно зазначає, що їх кількість, порівняно зі словесними, значно менша [24]. Залежно від засобів, які використовує номінатор, торговельні заклади, що містять цифровий складник, поділяємо на такі групи:

1) назви, що складаються лише з цифр (сюди ж відносимо і включення службових частин мови), наприклад, *«55-75», «585», «Від 55 до 75»;*

2) комбіновані найменування, що «являють собою утворення, в яких несловесні символи поєднуються зі словесними та мають певне смислове навантаження або ж символічне значення» [24]: *«1001 дрібниця», «24 години», «33 кв. метра», «4 колеса», «АВТО-СТОП-2 ООО», «F5.Техномережа», «Все по 5», «Продмаркет 2000»,.*

Привертає увагу і той факт, що домінують у таких найменуваннях арабські цифри, а не римські.

Отже, зі структурного погляду ергоніми Каховки функціонують як одночленні (монолексемні), багаточленні (полілексемні), найменування із цифровими показниками. Серед одночленних наявні прості і складні одиниці. Полілексемні найменування ергонімів Каховки представлені двома варіантами: 1) двокомпонентні назви (вони переважають); 2) трикомпонентні назви (їх кількість значно менша). Група ергонімів Каховки містить у своєму складі цифри.

ВИСНОВКИ

Кінець XX – початок XXI століття знаменується посиленням інтересу до питань урбанонімії, що не дивно, адже стрімкий розвиток інфраструктури призводить не лише до збільшення чисельності жителів міста, а й до появи нових власних назв локальних об'єктів та введення їх до семіотичної системи міста.

XXI століття відзначилося своєрідним «урбанолінгвістичним вибухом» у вітчизняному мовознавстві. У наукових працях здійснено вивчення урбанонімікону й ергонімікону багатьох міст України.

Урбанонімія вивчає особливості внутрішньоміських об'єктів, їх семантику і структуру. В урбанонімікон уключаємо економічно-географічні (ергоніми) та соціально-географічні (годоніми, агороніми) урбаноніми.

Семантичний аналіз годонімів Каховки засвідчив, що найбільшою групою міських годонімів є найменування персоналій (антропоніми). Серед відантропонімних годонімів найчисельнішою є група найменувань на честь вітчизняних і зарубіжних культурно-мистецьких діячів. Досить строкатою є підгрупа персоналій письменників, поетів, публіцистів. Персоналій інших культурно-мистецьких діячів (композиторів, художників, співаків тощо) у каховських годонімах значно менше, ніж літераторів. Лише три одиниці у годонімії Каховки вшановують науковців, що є загальною тенденцією формування українського урбанонімікону. Чисельною є група відантропонімних годонімів мілітаристського (військового) спрямування. У годонімії Каховки наявна підгрупа найменувань, які репрезентують політичних і державних діячів, гетьманів, отаманів загальноукраїнського значення. Група годонімів «місцеві діячі» якнайкраще відображає регіональну специфіку.

Серед відапелятивних найменувань вулиць Каховки виділені такі семантичні групи: 1) лексеми на позначення професій, роду занять,

національність; 2) назви предметів, речовин, матеріалів та інших понять, пов'язаних із виробничим життям міста; 3) лексеми з локативною семантикою, які відображають топонімію населених пунктів регіону, країни, інших країн; 4) лексеми з естетичною семантикою, пов'язані з органічним (рослинним і тваринним) світом; 5) лексеми, які вказують на особливості розташування вулиці в міському просторі; 6) лексеми, які містять вказівку на зовнішні та внутрішні ознаки і якості об'єктів номінування.

Різноманітність наведених семантичних груп і підгруп свідчить про різний характер семантичних відношень між твірними і похідними (годонімічними) лексемами. Невпинний хід історичного часу, часто бурхливий і непередбачуваний, зміни державної ідеології наклали відбиток і на систему назв міських вулиць та провулків Каховки, обумовили її багатство.

З погляду словотвірної структури в годонімії Каховки наявні однокомпонентні та двокомпонентні найменування. Серед одночленних переважають годоніми-іменники у формі родового відмінка однини, які йменують осіб. Іменники-годоніми у формі родового відмінка множини корелюють із семантичною групою «найменування людей за професією та родом занять». У групі прикметників-годонімів Каховки переважають прості одноосновні найменування, більшість із яких – відносні прикметники. У творенні годонімів-прикметників продуктивність виявляють суфікси -ськ-, -ов-, -н-. Серед багатоконпонентних годонімів Каховки найбільшу групу творять відантропонімні найменування, які містять прізвище та ініціальну букву імені особи. У складі багаточленного годоніма досить часто наявний нумератив (цифровий порядковий номер).

Найменування освітніх закладів є невід'ємним складником урбанонімії. На позначення найменувань освітніх закладів уживаним є термін школонім. В урбаноніміконі Каховки наявні унтер-школоніми

(назви дошкільних закладів), інтра-школоніми (назви загальноосвітніх шкіл), проф-школоніми (назви технікумів, коледжів, професійних училищ), екстра-школоніми (назви позашкільних закладів освіти). За структурою всі зафіксовані школоніми багатокomпонентні. У переважній більшості найменувань освітніх закладів наявний відтопонімний ад'єктив, який указує на місцезнаходження навчального закладу. Невідмінним структурним складником школонімів Каховки є номінатив у вигляді ергонімного терміну. Основною специфікою унтер-школонімів є наявність емоційно-забарвлених складників. Усі унтер-школоніми Каховки у структурі найменування містять, окрім нейтральних компонентів, емоційно-забарвлені складники.

Унтер-школоніми Каховки утворені шляхом онімізації, це однослівні назви, що походять від апелятивів таких лексико-семантичних груп: найменування рослин (флороніми); найменування космічних об'єктів (космоніми); найменування природних явищ. Переважна більшість унтер-школонімів творяться за допомогою зменшувальних суфіксів або лексем зі зменшувально-пестливим значенням, що закономірно для номінації дитячих навчально-виховних закладів не тільки на Херсонщині, але й в інших регіонах України.

Зі структурного погляду аналізовані ергоніми поділяємо на такі різновиди: 1) одночленні (монолексемні); 2) багаточленні (полілексемні); 3) найменування із цифровими показниками.

Зафіксований матеріал дозволив виділити серед одночленних ергонімів Каховки прості і складні одиниці. Прості – це елементарні за структурою найменування, які демонструють семантичне розмаїття і досить строкатий план вираження. Це відонімні і відапелятивні найменування. Досить часто форма складних слів сигналізує про спеціалізацію ергоніма. Компонентом складних ергонімів часто слугує топонім, або його скорочена частина. Продуктивність у творенні складних найменувань закладів Каховки виявляють компоненти «авто»,

«сервіс», «тех / техно», «укр», «арго», «зоо», «Євро», «світ». За кількістю дериваційних компонентів у складних ергонімах Каховки продуктивні двокомпонентні і трикомпонентні одиниці.

Полілексемні найменування ергонімів Каховки представлені двома варіантами: 1) двокомпонентні назви (вони переважають); 2) трикомпонентні назви (їх кількість значно менша). Серед двокомпонентних найменувань за структурно-граматичними ознаками виділено два різновиди: 1) апелятив + апелятив; 2) атрибутив + апелятив.

Модель «апелятив + апелятив» становить найчисельнішу групу найменувань, у склад яких входять компоненти у називному відмінку однини. З метою привабити споживача номінатори ергонімів Каховки включають у найменування різноманітні рекламні компоненти – *плюс, люкс, сервіс, стиль, Євро, Інтер, гранд, еко, лідер, престиж, еталон, мега* тощо. У моделі «апелятив + апелятив» значна кількість номінацій є еквівалентами словосполучень, як сурядних, так і підрядних.

У моделі «атрибутив + апелятив» наявні дві підгрупи: 1) артибутив (займенник) + апелятив; 2) артибутив (прикметник) + апелятив. Конструкція «артибутив (займенник) + апелятив» менш продуктивна у творенні ергонімів Каховки. Усі зафіксовані приклади містять присвійні займенники (*ваши, ваші, наші, твоя*) і іменник у формі називного відмінка. У підгрупі «артибутив (прикметник) + апелятив» виділяємо форму однини і форму множини. Словосполучення прикметниково-іменникові у формі однини трапляються в ергонімії Каховки частіше, ніж множинні. Прикметник у прикметниково-іменникових словосполученнях часто містить вказівку на спеціалізацію торговельного закладу.

Група ергонімів Каховки містить у своєму складі цифри. Залежно від засобів, які використовує номінатор, торговельні заклади, що містять цифровий складник, поділяємо на такі групи: 1) назви, що складаються лише з цифр (сюди ж відносимо і включення службових частин мови); 2) комбіновані найменування, що являють собою утворення, в яких

несловесні символи поєднуються зі словесними та мають певне смислове навантаження або ж символічне значення.

Урбаноніміка як галузь вивчення власних найменувань внутрішньоміських об'єктів – порівняно нова й перспективна галузь українських ономастичних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белей О. О. Сучасна українська ергонімія (на матеріалі власних назв підприємств Закарпатської області) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2000. 17 с.
2. Васильченко В. М. Мотивація і словотвірне вираження відносних прикметників в історії української мови (відіменникові деривати) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2000. 20с.
3. Галай О. Б. Українська урбанонімія Закарпаття в ХХ–ХХІ ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Ужгород, 2009. 29 с.
4. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.
5. Горожанов Ю. Ю. Ергоніми міста Луцька: структурно-семантичний аналіз. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2013. Вип. 9. С. 134-139.
6. Гримашевич Г. І. Урбанонімія Житомира в контексті декомунізації. *Мова: класичне – модерне – постмодерне*. Київ, 2016. Вип. 2. С. 37-46.
7. Гріччина А. В. Урбаноніміка як галузь сучасних топонімічних досліджень. *Лінгвістичні дослідження*. 2017. Вип. 45. С.3-8.
8. Дубчак В. В. Власні назви освітніх установ м. Хмельницького: мотивація, способи творення, семантика твірної основи. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2014. Вип. 37. С. 121-125.
9. Дудка О. О., Пономаренко В. Д. Сучасний ергонімікон Харкова: особливості структури й семантики. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія «Філологія. Педагогіка. Психологія»*. 2014. Вип. 28. С. 90-94.
10. Єфименко І. Ойконімія Херсонщини в історико-етимологічному аспекті (загальні уваги). *Українська мова*. 2011. № 4. С. 9-21.

11. Желєзняк М. Ономастика України першого тисячоліття нашої ери. К: Наук.думка, 1992. 274 с.
12. Ільченко І. Відапелятивні годоніми м. Запоріжжя. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2016. Вип. 21. С. 223-225.
13. Колоїз Ж. В., Титаренко А. А. Годоніми із глорифікаційною семантикою в урбанонімному просторі Кривого Рогу. *Український смисл*. 2015. С.72-82.
14. Кутуза Н. В. Структурно-семантичні моделі ергонімів (на матеріалі ергонімікону м. Одеси) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2003. 19 с.
15. Лесовець Н. М. Ергонімія м. Луганська: структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти: автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Луганськ, 2007. 19 с.
16. Лучик В. В. Особливості становлення української урбанонімії. *Наукові записки: Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. Кіровоград, 2002. Вип. 44. С. 3-4.
17. Ляшенко Р. Урбаноніми міста Кіровограда за часів незалежності України та їх мотиваційна база. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2005. Випуск 59. С.310-315.
18. Мартос С. А. Ергоніми благодійної сфери Херсонщини. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 27. Том 3. С. 85-89.
19. Мартос С. А. Ергоніми сфери спорту Херсонщини. *Таврійські філологічні наукові читання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 24-25 січня 2020 р.* Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2020. Ч.І. С. 34-37.

20. Мартос С. А. Мовний портрет міста як складник соціолінгвістичної практики студентів. *Філологічна освіта: компетентнісна парадигма: матеріали Міжнародної науково-практичної заочної інтернет-конференції (15 листопада 2019р.)*. Миколаїв: МНУ імені В.О.Сухомлинського, 2019. С.110-112.
21. Мартос С. А. Персоналії вітчизняних діячів у годонімах Херсона. *Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 7–8 грудня 2018 р.* Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2018. С. 73-75.
22. Мартос С. А. Персоналії чужоземних осіб у годонімах Херсона. *Таврійські філологічні наукові читання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25-26 січня 2019 р.* Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2019. С. 26-29.
23. Мартос С. А. Словотвірна структура годонімів Херсона. *Записки з українського мовознавства*. 2019. Вип. 26. Том 1. С.243-249.
24. Мартос С. А. Структурно-семантична характеристика емпоронімів м. Херсона. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. Херсон, 2015. Вип. 22. С. 98-102.
25. Мезенко А. Урбанонимия Белоруссии : автореф. дисс. на соискание уч. степени д-ра филол. наук : 10.02.01; 10.02.02. Минск, 1991. 35 с.
26. Мельник О. Структурування ергонімів Вінниччини на позначення освітніх організацій. *Проблеми освіти*. Київ, 2015. №. 85. С.79-82.
27. Негер О. До питання про термінологічно-поняттєвий апарат урбаноніміки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2012. Вип. 27. С. 47-50.
28. Павлюк В. І. Абревіація в сучасній англійській мові : особливості вживання аббревіатур галузі освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія,*

- інноваційні технології* : зб. наук. праць / ред. А. А. Сбруєва. Суми : Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, 2014. № 8. С. 142–148.
29. Подберезкина Л. З. Языковая политика в топонимии: каким должно быть имя новой улицы? (на материале социологических опросов красноярцев). *Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences*. 2009. С. 87–93.
30. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. М.: Наука, 1988. 192 с.
31. Суперанская А. Теория и методика ономастических исследований. Москва, 2007. 163 с.
32. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. М.: Наука, 1973. 366 с.
33. Титаренко А. А. Лексико-семантичний спосіб продукування урбанонімів. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2016. Вип. 14. С. 117-123.
34. Титаренко А. А. Урбанонімія Кривого Рогу: структура, семантика, функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2015. 20 с.
35. Тихоша В. І. Годоніми міста Херсона як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Філологія та лінгводидактика в умовах євроінтеграції: реалії і перспективи» (25-26 жовтня 2018 р.)* [Електронний ресурс]. Херсон, 2018. С. 204-208.
36. Тихоша В. І. Урбаніми міста Херсона: структурно-семантичний аспект. *Граматичні читання – X: Матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції 16–17 травня 2019 року*. Вінниця: ТОВ "Твори", 2019. С. 148-154.
37. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: Монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. 550 с.

- 38.Хрушкова О. А. Структура та функційне навантаження писемних носіїв інформації сучасного міста: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2016. 249 с.
- 39.Цілина М. М. Ергоніми м. Києва: структура, семантика, функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2006. 23 с.
- 40.Янчишина Я. В. Лексико-семантичні та структурно-словотвірні особливості урбанонімії міста Хмельницького. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2013. Вип. 6 (2). С. 281-287.
- 41.Rzetelska-Feleszko E. Praskie nazwy firmowe. *Onomastické práce IV. – Svazek 4. - Sborník rozprav k sedmdesátým narozeninám univ. Prof. Ph. Dr. Ivana Lutterera, CSC. - Ústav pro jazyk český av ér Praha*, 2000. 495 s. - S.424-430.
- 42.Słowiańska onomastyka. Encyklopedia. Warszawa – Kraków: Wyd-wo Naukowe Warszawskie, 2002-2003. T. 1-2.

ДОДАТКИ**ДОДАТОК А****Показчик вулиць Каховки**

417-ої Стрілкової дивізії вулиця	Грушевського М. вулиця
8-го Березня вулиця	Декабристів вулиця
Абрикосова вулиця	Дніпровська вулиця
Абрикосовий провулок	Добровольців вулиця
Айвазовського вулиця	Довженко О. вулиця
Айвазовського провулок	Дунаєвського вулиця
Белінського вулиця	Ентузіастів вулиця
Берегова вулиця	Європейський проспект
Бериславська вулиця	Жовтнева вулиця
Будівельників проспект	Жука М. вулиця
Велика Куликовська вулиця	Затишна вулиця
Виноградна вулиця	Захисників України вулиця
Вишнева вулиця	Зелена вулиця
Волонтерів вулиця	Зелений I провулок
Гагаріна вулиця	Зелений II провулок
Гаєнко Ф. вулиця	Земнухова вулиця
Геологів вулиця	Золіна вулиця
Герцена вулиця	Каштанова вулиця
Гетьмана Сагайдачного вулиця	Каштановий провулок
Гірників вулиця	Квіткова вулиця
Гоголя вулиця	Кенджієва Б. вулиця
Гоголя провулок	Кобзарська вулиця
Гончара О. вулиця	Козацька вулиця
Горького вулиця	Козацький провулок
Горького провулок	Комарова вулиця
Громової У. вулиця	Комунальний провулок

Кооперативна вулиця	Новий провулок
Кооперативний провулок	Олешківська вулиця
Космодем'янської З. вулиця	Олешківський провулок
Космодем'янської З. провулок	Орлика П. вулиця
Космонавтів вулиця	Освіти вулиця
Кошового О. вулиця	Осетрова вулиця
Кримська вулиця	Осипенко вулиця
Куліша М. вулиця	Осипових вулиця
Купецька вулиця	Островського вулиця
Кутузова вулиця	Панкеевська вулиця
Лермонтова вулиця	Паркова вулиця
Лесі Українки вулиця	Партизанська вулиця
Ливарна вулиця	Патона Є. вулиця
Ливарний провулок	Перекопська вулиця
Лісова вулиця	Перекопський I провулок
Ліфінцева О. вулиця	Перекопський II провулок
Лугова вулиця	Перекопський III провулок
Луговий I провулок	Першотравнева вулиця
Луговий II провулок	Південна вулиця
Матросова вулиця	Південний провулок
Маяковського вулиця	Покровська вулиця
Меліораторів площа	Портова вулиця
Мелітопольська вулиця	Портовий провулок
Миру вулиця	Прикордонна вулиця
Мічуріна вулиця	Пролетарська вулиця
Мудрого вулиця	Промислова вулиця
Набережна вулиця	Пушкіна вулиця
Нафтовиків вулиця	Радіщева вулиця
Невського О. вулиця	Рилєєва вулиця
Некрасова вулиця	Ружинського Б. вулиця

Садовий провулок	Таврійський II провулок
Свободний провулок	Таврійський III провулок
Селянський провулок	Тіниста вулиця
Семенівське шосе	Трубний провулок
Серова вулиця	Трудова вулиця
Сірка Івана вулиця	Тургенєва вулиця
Скіфський провулок	Тюленіна вулиця
Сковороди Г. вулиця	Фоміна вулиця
Слобідська вулиця	Франка І. вулиця
Соборності вулиця	Хмельницького Б. вулиця
Соборності провулок	Хоменка В. вулиця
Солов'яненка А. вулиця	Чайковського вулиця
Сонячна вулиця	Чаплінське шосе
Соснова вулиця	Чернишевського вулиця
Спендіарова вулиця	Чкалова вулиця
Степова вулиця	Чумацька вулиця
Степовий I провулок	Шевченка вулиця
Степовий II провулок	Шкільна вулиця
Суворова вулиця	Шмідта вулиця
Таванська вулиця	Шостаковича вулиця
Таванський провулок	Щемилівська вулиця
Таврійська вулиця	Щемилівський провулок
Таврійський I провулок	Ярмаркова вулиця
Таврійський IV провулок	

ДОДАТОК Б
Реєстр освітніх закладів Каховки

Заклади загальної середньої освіти

Каховська загальноосвітня школа I-III ступенів № 1

Каховська спеціалізована загальноосвітня школа I-III ступенів № 2 з поглибленим вивченням іноземних мов

Каховська загальноосвітня школа I-III ступенів № 3

Каховська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4

Каховська загальноосвітня школа I-III ступенів № 5

Каховська загальноосвітня школа I-III ступенів № 6

Каховський НВК «Гімназія-спеціалізована школа I ступеня з поглибленим вивченням іноземних мов»

Заклади дошкільної освіти

Дошкільний навчальний заклад № 3 «Веселка»

Дошкільний навчальний заклад № 4 «Горобинка»

Дошкільний навчальний заклад № 5 «Берізка»

Дошкільний навчальний заклад № 6 «Сонечко»

Дошкільний навчальний заклад № 7 «Джерельце»

Дошкільний навчальний заклад № 8 «Іскорка»

Дошкільний навчальний заклад № 9 «Оленка»

Дошкільний навчальний заклад № 10 «Казка»

Заклади позашкільної освіти

Центр дитячої творчості

Комунальний заклад «Станція юних техніків»

Станція юних натуралістів

Комунальний заклад «Міжшкільний навчально-виробничий комбінат»

Комунальний заклад «Дитячо-юнацька спортивна школа»

Інші освітні заклади, розташовані в місті

Державний навчальний заклад «Каховський професійний ліцей сфери послуг» (Міністерство освіти і науки України)

Каховська приватна дитячо-юнацька спортивно-технічна школа
(Товариство сприяння обороні України)